

פרק ב'

יחידה 5 - סיום פרשת ההתנחלות ותוכחת הנביא בפכים (א'-ו')

8 ספר שופטים | פרק ב'

פרק ב'

המשך הכיבוש	מעשי השופטים					שני מעשים נוראים
	השופטים הראשונים	השופטים האחרונים	שני מעשים נוראים	שני מעשים נוראים	שני מעשים נוראים	
א-ב	ב-ג	ד-ה	ו-ז	ח-ט	י-יא	יב-יג

יחידה 5 - סיום פרשת ההתנחלות ותוכחת הנביא בפכים (א'-ו')

1. מריכוז הגיע מלאך ה' ולהיכן עלה?
2. הנביא עלה להוכיחם - אולי ייקחו מוסר בעת צרה. סכמו את דבריו:

שאלת העמקה: מדוע לדעתכם הגיבו בני ישראל בכזי?
שאלת אתגר: תארו שיחה של שני נערים לאחר המעמד בככים. מה מרגיש כל אחד מהם? מה הוא מספר לחברו?

מלאך ה': נביא ה'... ואמרו רבותו וכוונם לברכה (ויקרא רבה א א) שפינתם היה"מ צדוק דוד

3. מה המסקנה העולה מתוך פסוק י?

עוד כאן החלק הראשון של ספר שופטים, העבירה על מצוות כיבוש הארץ (א. א. ב. ה.).

הקדמה

יחידה זו מחולקת לשני חלקים.

1. החלק הראשון פותח בדברי מלאך ה' אל כל בני ישראל. מקום הבכים הוא במעלה ההר, מזרחית לגלגל, באזור בית אל. חשוב לומר לתלמידים שמלאך הנו שליח, ולפעמים מדובר באדם (ולא בדמות רוחנית שאינה בשר ודם) שה' שולח.⁶
2. החלק השני של היחידה, החל בפסוק ו', מהווה חיתום לדורו של יהושע והתחלה של תקופת השופטים. בחלק זה מוזכרים הזקנים. מי הם אותם זקנים? נראה שהזקנים מהווים הנהגה כללית ורוחנית של עם ישראל אחרי מותו של יהושע. הם מיוחדים בחכמתם ומייצגים את כל השבטים. מסתבר שהזקנים היו בתפקידים במקביל לשופטים, אך כיוון שהזקנים לא נתנו מענה להנהגת העם, השופטים נטלו את מושכות ההנהגה.

6 גם משה רבנו נקרא בלשון הכתוב מלאך: "וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּשְׁמַע קוֹלוֹ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרָיִם וְהָנָה אֲנַחְנוּ בְּקֶדֶשׁ עִיר קִצְהַ גְבוּלְךָ: " במדבר כ', ט"ז.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

1. מה המסר המרכזי בתוכחה של מלאך ה'?
2. מתי אירע כינוס הבכים? מדוע לא נאמר באיזה תאריך או תקופה היה כינוס זה?
3. מהי המילה המנחה ביחידת פסוקים זו? מה המשמעות שבדבר?

אפשרויות למענה ולדיון

התוכחה של המלאך⁷ לא הייתה על חוסר כיבוש הארץ, אלא על תוצאותיו - ההליכה אחרי העבודה הזרה, שהביאה עמה חולשה נוספת - הליכה אחרי חוקות הגויים ולימוד ממעשיהם. את החולשה אפשר לתקן, רק אם עם ישראל ייקח את עצמו בידיים וינתץ את המזבחות של עובדי העבודה זרה. חידוש הברית בין ה' לעמו יבוא עם עזיבת הברית עם הכנעני.

בפסוקים לא נאמר מתי אירע כינוס זה. ייתכן שחוסר הציון של נקודת זמן מסוימת בא לומר לנו שהמסר המועבר בכינוס קשור לכל ספר שופטים, ולא רק לזמן הכינוס שבו הוא נאמר.

המילה שחוזרת רבות ביחידה זו היא: 'ויעל'. נראה שמילה זו מציינת את האפשרות 'לעלייה', כלומר לתיקון והשתפרות. אולם כפי שנראה בהמשך הפרק, אפשרות זו אינה מנוצלת כראוי, והעלייה נהפכת לירידה.

המסרים העולים מן היחידה

1. **חזרה בתשובה** - המלאך מדבר עם ישראל ומוכיח אותם ללכת בדרך ה' ולא לכרות ברית עם יושבי הארץ. העם שומע את התוכחה ובוכה. בכי זה מבטא את החרטה על מעשיהם וחזרה בתשובה אל ה'.
2. **אהבת ה'** - עם ישראל עובד את ה' כל ימי יהושע והזקנים, ובזה מראה את אהבתו לה'.

הצעות להמחשה ולהרחבה

שאלת הפנמה: ישנם מספר שלבים המתארים את המעגל החוזר - עוזבים את ה', נמכרים לאויבים, זועקים אל ה', ה' מושיעם וחוזרים לסורם. באמצעות פנטומימה יציגו התלמידים שלב אחד שבחרו, ושאר התלמידים יזהו באיזה שלב מדובר.

המחשה: לכתוב על פלקט את כל השלבים הנ"ל. הדגש יהיה על הסיבוב המעגלי ועל 'חוזר חלילה'.

7 המדרש (ויקרא רבה א', א') זיהה את המלאך כפנחס הכהן. הרלב"ג מוסיף שמלאך הוא נביא. אם כן, כפי שציינו בהקדמה, אין מדובר במלאך משמים אלא בשליח ה' להוכיח את העם.

יחידה 6 - גלגל חוזר בספר שופטים (י"ב-כ"ג)

9 ספר שופטים | פרק ב'

יחידה 6 - גלגל חוזר בספר שופטים (י"ב-כ"ג)

4. כתבו את ההבדל בין דורו של יהושע לעומת דור השופטים שבא אחריו.

5. הנתיקו למחברתכם והשלימו:

פסוק י"א: "ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה' ויעבדו את ה' "

פסוק ט"ז: "ויחז אף ה' בישראל "

פסוק ט"ו: "ויקם ה' "

פסוק י"ח: "כי ינחם ה' "

6. ה' הניח את הנגיים לבלתי הורישם. כתבו את שתי הסיבות לכך. (פסוק כ"ב): (פרק ג' פסוק ב'):

י"ג - גבעל הוא אל עשומ. והעשומות הוא אילת. ספרין הרשעה. י"ד שש"ס (פסוק י"ד) - ארבים לתעבים בנזים. י"ח שש"ס (פסוק י"ח) - מסרם לגרה גדולה.

י"ב ויבנו את ה' ויעבדו לאלה קלסותיהם - שר"י מקוה ח"ב. ליעבודת בעל פסלים.

הקדמה

יחידה זו מהווה הקדמה לכל ספר שופטים. הקדמה זו עונה מבחינה רוחנית ורעיונית על כל הטלטלות שעברו עם ישראל בימי השופטים. כמעט שלא מצאנו בכל התנ"ך הקדמה כפי שנראה בפסוקים אלה. ייתכן שהמיוחד בספר שופטים, בשונה משאר ספרי התנ"ך, הוא הדגם שחוזר על עצמו לאורך כל הספר. בתורה עם ישראל מוזהר שאם יכרות ברית עם יושבי הארץ, העמים יסיתו אותו מעבודת ה'. כמו כן, גם בסוף ספר יהושע (פרקים כ"ג-כ"ד) ראינו שיהושע מזהיר את ישראל מההשפעה של העבודה הזרה.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

1. מדוע הקב"ה מתנהג כלפי ישראל בחסד גדול כל כך, למרות מעשיהם המקולקלים?
2. "בדרך שאדם רוצה לילך בזה שם מוליכים אותו". כיצד מתחבר המשפט לתוכן הפרק?
3. מה המשמעות של הניסיון בכלל ובספר שופטים בפרט? כיצד ניתן להגיע לצמיחה מתוך ניסיון ומשבר?

אפשרויות למענה ולדיון

בהקדמה זו מתואר הגלגל החוזר - חטא, שעבוד ע"י עם זר, זעקה לה' וישועה מהצלה. הגלגל החוזר בא לבטא מידה כנגד מידה' ביחסו של הקב"ה לעם ישראל. עם ישראל הולך אחרי עמי הארץ ולומד ממעשיהם.

אם כן, הקב"ה מוסר את ישראל לרשות עמי הארץ שישלטו עליהם. "בדרך שאדם רוצה לילך בזה שם מוליכים אותו", ובוודאי שניתן לומר משפט זה על עם שלם.

הקב"ה עושה חסד גדול עם ישראל, למרות החטאים המרובים שלהם, כיוון שבין ה' לעם ישראל ישנו קשר עמוק שהחל באבות ונמשך דרך מעמד הר סיני והכניסה לארץ. ה' אוהב את ישראל ומאמין ביכולת החזרה בתשובה שלהם, ולכן פותח להם פתח לחזרה אליו: "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג', ז').

בפסוק כ"ב מבואר שהסיבה שה' השאיר את עמי כנען בארץ אינה אלא לנסות את עם ישראל. ברור שאין מטרת הניסיון להחליש את העם, אלא לבנות בתוכו קומה שאי אפשר לבנותה ללא הלחץ החיצוני עליו. לעתים אדם צריך לחץ חיצוני כדי להוציא ממנו את הכוחות הטמונים בו. בשעת שגרה הכול מתנהל על מי מנוחות באופן חלק. רק בשעת משבר אפשר למדוד היכן באמת נמצא האדם ומה הפוטנציאל שבו. אם ניתן לומר דברים אלו על אדם פרטי, קל וחומר כשמדובר באומה שלמה.

המסרים העולים מן היחידה

1. **דרך השגחת ה' -** ה' מצווה את עם ישראל לשמור את מצוותיו. אם עם ישראל לא ישמור את מצוות ה', הקב"ה יעניש אותם על אשר עזבו את תורתו ואת מצוותיו (י"א-כ"ג).

2. **תפילה בעת צרה -** עם ישראל, הנמצא בצרה, פונה אל ה' בזעקה ובתפילה לה' שיצילהו מן הצרה.

הצעות להמחשה ולהרחבה

שאלת הפנמה: רותי ורבקה הן שתי ילדות שעשו הסכם ביניהן - כל יום ילכו יחדיו לבית הספר. יום אחד החליטה רותי להפר את ההסכם והלכה לבדה לבית הספר. כששמעה רבקה שרותי הלכה לבדה לבית הספר, היא נפגעה מאוד ופרצה בבכי. תארו מה הרגישה רבקה בזמן הבכי, וכיצד יכולה רותי לתקן את דרכיה ולחדש את ההסכם ביניהן.